

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

มันฝรั่งจัดเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่งของไทย ที่ทำรายได้ให้กับประเทศและเกษตรกรผู้ปลูก ปัจจุบันมันฝรั่งได้มีการขยายพื้นที่ไปหลายๆ จังหวัดของประเทศไทย อาทิ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ตาก เชียงราย และแม่ฮ่องสอน ในปีหนึ่ง ๆ ความต้องการมันฝรั่งเพื่อใช้บริโภคในบ้านเราแยกเป็นสองประเภทใหญ่ๆ คือมันฝรั่งสด และมันฝรั่งที่ใช้เป็นวัตถุดิบป้อนให้โรงงานอุตสาหกรรม ความต้องการมันฝรั่งบริโภคสดภายในประเทศเฉลี่ยต่อปีอยู่ระหว่าง 6,500-7,200 ตัน ส่วนมันฝรั่งที่ใช้ป้อนเข้าโรงงานอุตสาหกรรมมีการเพิ่มสูงขึ้นเป็น 3,400 ตัน ในปี 2531 และเพิ่มขึ้นเป็น 10,000 ตัน ในปี 2532 จะเห็นได้ว่ามีการใช้มันฝรั่งเป็นวัตถุดิบในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปมันฝรั่ง และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากขึ้นเรื่อยๆ (กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2536)

ผลผลิตมันฝรั่งที่ได้จากการส่งเสริมปลูกมันฝรั่งส่วนใหญ่จะใช้ในการแปรรูป อาทิเช่น มันฝรั่งทอดบรรจุถุงขายที่เห็นในท้องตลาดในบ้านเรามากมาย แต่เดิมแล้วในประเทศไทย มันฝรั่งไม่มีความสำคัญมากนัก เพราะในบ้านเรายังไม่ได้ถือว่ามันฝรั่งเป็นอาหารหลักของคนไทย แต่มาในปัจจุบันนี้มันฝรั่งกลับมามีบทบาทในด้านเศรษฐกิจค่อนข้างมาก เพราะมันฝรั่งเป็นพืชที่มีความต้องการภายในประเทศและต่างประเทศอย่างมาก (สมอ, 2544)

อำเภอสันทราย เป็นอำเภอหนึ่งที่มีการปลูกมันฝรั่งมานานและเป็นแหล่งผลิตมันที่ใหญ่ที่สุดในเขตภาคเหนือตอนบน มีพื้นที่ในการปลูกมันฝรั่งประมาณ 6,000 ไร่ กระจายไปตามตำบลต่างๆ ของอำเภอ

การปลูกมันฝรั่งเพื่ออุตสาหกรรมการแปรรูปในอำเภอสันทราย ได้เริ่มต้นในปี 2529 โดยบริษัทเอ็น เอส ฟาร์ม จำกัด ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก โดยผ่านทางสำนักงานเกษตรอำเภอ มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามกลุ่มตำบลต่างๆ ที่มีพื้นที่เหมาะสม โดยมีกลุ่มเกษตรกรทั้งหมด 9 กลุ่ม ใน 4 ตำบล สมาชิก 820 ราย

ต่อมา เริ่มมีบริษัทเอกชนอีกหลายบริษัทฯ เข้ามาแข่งขันการทำธุรกิจ และใช้วิธีการส่งเสริมปลูกมันฝรั่งแบบมีสัญญาผูกพันกับตัวเกษตรกร โดยผ่านตัวแทนในหมู่บ้าน มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของบริษัทฯ เป็นผู้ติดต่อกับตัวแทนของเกษตรกรในหมู่บ้าน และตัวแทนเหล่านั้นจะเป็นผู้

รวบรวมเกษตรกรที่สนใจมาเป็นสมาชิก และจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรขึ้นมา ซึ่งในขณะนั้นมีจำนวนสมาชิกกลุ่มและจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 29 กลุ่ม สมาชิก 2,258 ราย

จากการสำรวจกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งในอำเภอสันทราย ตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมา มีกลุ่มเกษตรกรหลายกลุ่มได้ยกเลิกการปลูกมันฝรั่งที่ส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและบริษัทเอกชน และกลุ่มที่ยังเหลืออยู่ก็มีอยู่จำนวนลดน้อยลง จนถึงปัจจุบันมีจำนวนกลุ่มเกษตรกรและสมาชิกเหลืออยู่ 12 กลุ่ม สมาชิก 568 ราย (ข้อมูลจากสำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย ปี 2544)

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งในอำเภอสันทราย โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้จำนวนสมาชิกกลุ่ม และจำนวนกลุ่มที่รับการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการและบริษัทเอกชนมีจำนวนลดลง เกษตรกรมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดการกลุ่ม ระบบการส่งเสริมของหน่วยงานราชการและบริษัทเอกชน ทั้งนี้เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาปรับปรุง แก้ไข เพื่อหาวิธีการดำเนินงานที่ถูกต้องและเหมาะสม มาใช้แนะนำกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งในอำเภอสันทราย และอำเภออื่น ๆ ที่มีการปลูกมันฝรั่งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งในอำเภอสันทราย เพื่อรองรับการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในอนาคต
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อระบบการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่ง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาในครั้งนี้ สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไข ปัญหาและอุปสรรค ในการเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกรเพื่อรองรับการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่ง ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในอนาคต ในพื้นที่อำเภอสันทราย และอำเภอใกล้เคียงต่อไป

สมมุติฐานการวิจัย

อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปลูกมันฝรั่ง ลักษณะการถือครองพื้นที่ ขนาด พื้นที่การถือครอง ขนาดพื้นที่การปลูกมันฝรั่ง จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้ในครัวเรือน รายได้จากการขายมันฝรั่ง การมีตำแหน่งทางสังคม รูปแบบการได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ รูปแบบการได้รับการส่งเสริมจากภาคเอกชน ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมของภาครัฐ ความคิดเห็น ต่อการส่งเสริมของภาคเอกชน ความคิดเห็นต่อตัวแทนกลุ่ม มีความสัมพันธ์กับการเป็นสมาชิก กลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่ง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาภูมิหลังของการเป็นสมาชิกของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งใน พื้นที่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค เพื่อทราบความคิดเห็น ความ ต้องการและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่มีต่อระบบการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งของหน่วยงานภาคร ัฐและภาคเอกชนจากกลุ่มเกษตรกรใน 4 ตำบล คือ ตำบลแม่แฝกใหม่ ตำบลแม่แฝก ตำบล หนองหาร และตำบลป่าไผ่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

(Independent Variables)

ตัวแปรตาม

(Dependent Variables)

1. ลักษณะส่วนบุคคล

- อายุ
- ระดับการศึกษา
- ประสบการณ์ในการปลูกมันฝรั่ง

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

- ลักษณะการถือครองที่ดิน
- ขนาดพื้นที่การถือครอง
- ขนาดพื้นที่การปลูกมันฝรั่ง
- จำนวนแรงงานในครัวเรือน
- รายได้ในครัวเรือน
- รายได้จากการขายมันฝรั่ง

3. ปัจจัยด้านสังคม

- การมีตำแหน่งทางสังคม
- รูปแบบการได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ
- รูปแบบการได้รับการส่งเสริมจากภาคเอกชน
- ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมของภาครัฐ
- ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมของภาคเอกชน
- ความคิดเห็นต่อตัวแทนกลุ่ม

การเป็นสมาชิกกลุ่มของ
เกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่ง

นิยามศัพท์

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่ง หมายถึง กลุ่มเกษตรกรในอำเภอสนทวายที่รวมตัวกันเพื่อรับการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งจากทางหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

หน่วยงานภาครัฐ หมายถึง สำนักงานเกษตรอำเภอ ซึ่งบริษัทฯ เอกชน มอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินการ ดูแลเรื่องปัจจัยการผลิตสำหรับการปลูกมันฝรั่ง และประสานงานกับทางบริษัทฯ เอกชน ในเรื่อง ปุ๋ยเคมี สารเคมี ที่จัดสรรให้กับกลุ่มเกษตรกร

หน่วยงานภาคเอกชน หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตมันฝรั่งสด เช่น บริษัท เอ็น-เอส ฟาร์ม บริษัทยูนิแชนปี จำกัด บริษัทฟู้ดโปรเซสซิ่ง จำกัด บริษัทยูโรเอเซีย ซีดส์ จำกัด บริษัทสยามสเน็กส์ จำกัด และบริษัทฟริโต-เลย์ (ประเทศไทย) จำกัด

เจ้าหน้าที่ส่งเสริม หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่เป็นตัวแทนของภาครัฐหรือบริษัทเอกชน ที่เป็นคนจัดทำกลุ่มเกษตรกรให้มาทำการปลูกมันฝรั่ง รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำกับกลุ่มเกษตรกรประสานงานระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับภาครัฐหรือบริษัทเอกชน

ตัวแทนหมู่บ้าน หมายถึง หัวหน้ากลุ่มที่ทางเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นคนจัดหาเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มเกษตรกรในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมทั้งในเรื่องพื้นที่และปัจจัยการผลิต

มันฝรั่งเพื่อส่งโรงงานแปรรูป หมายถึง ผลผลิตมันฝรั่งสดที่เกษตรกรนำหัวพันธุ์จากการส่งเสริมมาปลูก แล้วทางภาครัฐหรือทางบริษัทเอกชนจะเป็นผู้รับซื้อผลผลิตคืนในราคาประกัน

มันฝรั่งเพื่อบริโภคสด หมายถึง ผลผลิตมันฝรั่งที่เกษตรกรผลิตเพื่อส่งป้อนตลาดทั่วไป ส่วนใหญ่บริโภคจะนำไปประกอบอาหาร เช่น แกงมันมัน ทำของหวาน และอื่นๆ

ปัจจัยการผลิต หมายถึง วัตถุดิบที่ทางภาครัฐหรือบริษัทเอกชนสนับสนุนให้กับเกษตรกรที่ทำการปลูกมันฝรั่ง ได้แก่ หัวพันธุ์ ปุ๋ย และสารเคมี

การเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกมันฝรั่ง หมายถึง การรวมตัวของเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งในแต่ละหมู่บ้าน โดยมีตัวแทนหมู่บ้านเป็นผู้รวบรวมเกษตรกรที่สนใจที่จะรับการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่ง ซึ่งจะแบ่งออกเป็นดังนี้

- การเป็นสมาชิกกลุ่ม หมายถึง เกษตรกรผู้ที่ยังคงปลูกมันฝรั่งและยังคงมีการรวมกลุ่มกันปลูกมันฝรั่งอยู่

- เลิกเป็นสมาชิก หมายถึง เกษตรกรผู้ที่เลิกปลูกมันฝรั่ง หรือเกษตรกรที่ไม่มีการรวมกลุ่ม แต่อาจจะปลูกมันฝรั่งเองโดยอิสระ

การมีตำแหน่งทางสังคม คือการมีหน้าที่สำคัญในชุมชนที่อยู่อาศัย ซึ่งอาจแต่งตั้งโดยหน่วยงาน เช่น ราชการหรือคัดเลือกจากชุมชนเพื่อเป็นตัวแทนของชุมชน เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนเป็นหัวหน้ากลุ่มต่างๆ